

Tolna — vármegye

dombóvári járás
Kurd (1884) jegyzőség

Közigazgatási tájékoztató lap

Kurd

nagy (1884) község közérdekű viszonyairól.

I. A község általános leírása.

A) A község történeti leírása.

1. A község keletkezésére, fejlődésére, esetleg elpusztulására és újra felépülésére vonatkozó adatok. A község a multban melyik vármegyéhez tartozott és onnan mikor kebeleztetett át? Volt-e és mi a korábbi vagy történeti neve, hivatalos nevén kívül más használatos neve, esetleg mi a nemzetiségi neve? Település esetén kik és honnan jöttek a községbe?

A község keletkezésére megbísható adatai nem állnak rendelkezésre. A községnek Ó-Kurd is volt a neve, a költőlegyet pedig Új-Kurdnak hívták. A német lakosság 1765-ben telepedett le, Kis-Dorog, Karadát és Fősbény községeiből.

2. Területváltozások, határrész (puszta) átszatelások; községegyesítés, beolvadás vagy kiválás történt-e 1871. óta, mikor és mily körülmények között? (A vonatkozó hivatalos adatok, rendelet száma, közlendők.)

Változás nem történt

Köztudomás szerint minő elpusztult falvak feküdtek egykor a község határán. (Rendszerint a hüllő-nevek vagy a községbe olvadt puszták neve alapján.)

Urbéres község

3. A község jellege 1848 előtt a telekkönyvi és urbéri adatok szerint (város, mezőváros, szabad vagy urbéres község stb.)

Nagyközség

4. A község jellege 1871. után. E tekintetben voltak-e szervezeti változások (átalakulás, visszajelődés).

Változás nem történt

5. Anyakönyvi szervezeti változások. A község melyik területhez tartozott, mikor történt a változás és mily rendelet alapján (az anyakönyvi felügyelések szerint).

6. Vannak-e a község életében és szervezetében eredeti és különös (máshol nem található) intézmények, említésreméltó események, leletek? (a köztudomás vagy monografiák szerint).

1884-ben a turuk leletet találta a főbb római leletet (Wosinsky kőr. Tolna vármegye az őskortól a honfoglalásig.)

B) A község földrajzi leírása.

1. A község (falu) és határának fekvése (a szomszéd falvaknak és távolságuknak megjelölésével).

A község határa síkság, dombos vagy hegyes vidék, erdős vidék-e?

A község magaslatai és vizei (folyó, patak, tó, nagyobb mocsarak).

2. A község területének nagysága:

Művelési ágak szerint:

3. Tartoznak-e a községhez önálló puszták vagy havasok (külön kataszteri részlet alatt felvett területek) és mi a nevük?

Vannak-e a község határával össze nem függő határrészek, hol, mily név alatt és mekkora a terjedelmük?

4. Vannak-e a békekötés folytán elszakított részek és ideiglenesen a község hatósága alá helyezett idegen határrészek, melyik községből valók és mily terjedelműek (kataszteri, esetleg más adatok alapján)?

A község vázlatos térképe csatolva ..... db
nincs csatolva.

C) A község népességi viszonyai.

1. Mennyi a község lakossága?

A lakosság megoszlása, vallás szerint:

nemzetiség szerint:

2. A lakosság elhelyezkedése általánosságban, (belterületen, tanyákon vagy felváltva; lélekszám szerint megjelölve).

Vannak-e népesebb lakott helyek, telepek; a falutól milyen távol és mennyi a lélekszámuk?

3. A népesség zömének foglalkozása (földmivelés, ipar, bányászat, földmivelési vagy ipari napszám-kereset stb.).

4. Hány ház és hány lakásrész van a községben a házadózási adatok szerint, külön feltüntetve az egyes pusztákat, különálló vagy odaosztott területeket.

A községben levő állami és más középületek.

Északról a 8 km távolságra lévő Gyulaj, 3 km távolságra lévő Csabrig, keletről 11 km távolságra lévő Munkács, nyugatról 4 km távolságra lévő Gyulaj pta, délnyugatról a 10 km távolságra lévő Gyulaj pta határolja. A község a Kapos folyó mentén fekszik. A község határa egyrészt sík, más része dombos, dombos. Kapos folyó.

2628 kat. hold (birtokívek adatai alapján).
1896 k. hold szántó, 92 k. hold rét (kaszáló),
139 k. hold szőlő (beültetett), 135 k. hold legelő, 218 k. hold erdő, ... k. hold nádas, 148 k. hold terméketlen (ut, szikla, homok, mocsár, kőbánya).

Nem
Nincsenek

Nincsenek

1835 lélek.
1835 r. kath., ... g. kath., ... ref.,
..... ág. h. ev., ... izr., ... egyéb
635 magyar, 1200 német, ... tót,
..... rutén, ... oláh, ... horvát,
..... egyéb.

Belterületen 1100, külterületen 735

Nincsenek
Földmivelés

342 ház, 637 lakásrészrel
Községháza s főjegyzői ház, plébánia, templom
rom-kápolna, elemi iskola s tanítói ház, állami óvoda
orvosi lakás, II. jegyzői ház, pártteraház, pártteraház,
hullaház és regényház.

II. A község szervezete, beosztása és közérdekű viszonyai.

A) Községi szervezet.

1. Elöljárók.

(Nem névszerint töltendő ki.)

Rendszeres tisztviselők és alkalmazottak.

(Kisközségben csak a székhely község lapján kell kitölteni.)

Napidíjas irodai alkalmazottak:

Szegődményes alkalmazottak:

A jegyzőség székhelye és távolsága:

2. A községi képviselőtestület létszáma:

Községi képviselő-választókerületek száma, elnevezése, hány tagot választ.

3. Meg van-e bizva a község gyámhatósági hatáskörrel. Van-e gyámpénztúra?

B) Általános közigazgatási beosztás.

4. A vármegye székhelye és annak távolsága. (a község központjától, távolsági térkép adatai: szerint járható utvonalon):

A járás székhelye és távolsága: (ugyanugy) Országgyűlési (nemzetgyűlési) választókerület székhelye és távolsága:

Törvényhatósági bizottsági választókerület székhelye és távolsága:

C) Rendészeti igazgatás.

5. A csendőrség és folyamórség székhelye és távolsága:

Van-e a községnek rendőri őrszemélyzete és hány tagból áll?

Van-e a községben toloncállomás?

Fel van-e ruházva az előljárárság cselédügyi bíraskodással (1876: XIII. t.-c.; 1907: XLV. t.-c.)

6. A községi tűzoltóság szervezete:

7. Van-e a községnek jóváhagyott szabályozási terve?

Van-e járdalerakási szabályrendelete?

Bíró. Törvény- (másod-) bíró. 4 esküdt,
(tanácsbeli). Pénztárnok. Közgyám 1

8 jegyző, 1 segédjegyző, 1 orvos
— állatorvos, — irodai alkalmazott,
— pénztári alkalmazott, — egyéb alkalmazott (utbiztos stb.)

Nincsen
1 kisbíró (küldőnc), 2 bába,

2 éjjeli őr és — gazdasági alkalmazott.

Helyben km.

10 virilista, 10 választott tag, 6 pót tag

10 A község 1 választókerületet alkot.

Nem.

Lekecsárd 44 km.

Dombóvár 30 km.

Dombóvár 30 km.

Mucsi 11 km.

Csendőrség helyben km.

Van, 2 tag. Nincs.

Van. Nincs.

Nincs

Hivatásos, önkéntes, (gyári stb.) tűzoltóság — tag.

Kötelezett tűzoltóság.

Van. Nincs.

Van. Nincs.

— 3 —

D) Szociális igazgatás.

8. Körorvos székhelye és annak távolsága: Helyben ..... km.
Hány magánorvos lakik a községben: Nincs .....
Községi bábák száma: 2 .....
Körbába lakóhelye és annak távolsága: Nincs ..... km.
Okleveles magánbábák száma: Nincs .....
Legközelebbi gyógyszertár hol van és milyen távol? Jobböző 8 ..... km.
Legközelebbi kórház hol van és milyen távol? Kéregyógytár helyben ..... km.
Kapuvár 40 ..... km.
Van-e szegényház vagy más jóléti intézmény?
(Árvaház, gyermekmenhely telep) ..... Van 1 szegényház ..... Nincs.
9. A gondozott szegények száma: ..... intézeti ápolásban, 2 magán ápolásban.
Elhagyott gyermekek száma? Nincs ..... gyermek.
10. Milyen a község ivóvize? Belterületen rosz, kőleveggen jó
Van-e ártézi kutja vagy vízvezetéke? Nincs
Kutviz, folyóvíz, egészséges, ártalmatlan, jó. Ártalmatlan
Van-e csatornázása? Nincs
11. Korcsmák és vendéglők száma? 4 korcsma, ... vendéglő, ... kávéház.
Van-e szálloda, fogadó és hány? Nincs
Van-e községben közfürdő? Nincs
12. Van-e a község határában gyógyfürdő,
üdülő vagy nyaraló-telep és milyen távolságra? Nincs
A fürdőtelep gyógyfürdővé van-e nyilvánítva? Nincs

E) Törvénykezési beosztás.

13. Kir. törvényszék székhelye és távolsága: Seckszárd 44 ..... km.
Kir. járásbíróság székhelye és távolsága? Dombóvár 30 ..... km.

F) Pénzügyi beosztás.

14. Kir. pénzügyigazgatóság székhelye és távolsága: Seckszárd 44 ..... km.
Kir. adóhivatal székhelye és távolsága: Dombóvár 30 ..... km.
Kir. pénzügyőri szakasz, vámőrs, vámőrségi kirendeltség, székhelye és távolsága: Dombóvár 30 ..... km.
Kataszteri felmérési felügyelőség székhelye és távolsága: Pécs 30 ..... km.

III. Közművelődési viszonyok.

A) Közoktatásügy.

1. Hány és milyen jellegű és fokozatu népiskola van a községben, (megjelölve a tantermek és tanerők számát: állami, közs., felekezeti isk., elemi, felsőbb népisk., polgári iskola stb.)

2. Középiskolák vagy más szakiskolák (iparos-anociskola, gimn., reálgimn., reál iskola stb.) Azok ellege, tantermek és a tanerők száma:

3. Óvodák jellege, száma és tanereje:
Nyári menedékház van-e?

4. Testnevelés szervezete. Levente egyesületek:

5. Kir. tanfelügyelőség székhelye és annak távolsága:

Egy 4 tanerős r. kath. elemi népiskola
4 tanteremmel (állás nélkül).

Nincs

Egy állami óvoda, 1 tanerővel, 2 tanteremmel.

Nincs.

1 Levente egyesület

Székhelyről 44

km.

B) Vallásügy.

6. Vannak-e a községben anyaegyházak és milyenek? Ha a község főkegyházat alkot, hol van az anyaegyház és mily távol (bevett és elismert felekezetek szerint sorolandó fel.) A községbeli egyházak melyik püspökséghez, illetőleg egyházterülethez tartoznak:

Izraelita anyakönyvi kerület székhelye és távolsága:

7. Van-e a községnek kegyuri joga, vagy Canonica visitation alapuló, vagy a hívők helyett ítvállalt kötelezettsége és mily teherrel jár?

8. Az egyházi adózás rendszere. Felekezetek szerint: (párber és egyénenkint időről-időre kivetett adó stb.)

Milyen egyházi szervezetek vannak még a községben? (Bevett és elismert felekezetek szerint.)

9. Van-e r. kath. egyháztanács? Esetleg az egyházközség ügyeit az iskolaszék vagy a képviselőtestület intézi-e.

R. kath. anyaegyház

Pécsi püspökséghez tartozik.

Högyén, 12 km.

Templom, polébánia, templomozó fenntartása
Kegyuri joga nincs.

Párber és egyénenkint időről-időre kivetett adó.

Más nincs

Nincs R. kath. iskolaképzés intéze

C) Kulturális intézmények.

10. Múzeum, könyvtár vagy hasonló intézmény?

11. Műemlék, természeti emlékszóbor, honvédműemlék vagy elesett hősök emléke?

12. Van-e állandó vagy időszakos színház, műkedvelő előadások stb. Mozgóképek.

Kulturális egyesületek.

13. Gazdakör, kaszinó, dalosegylet, munkássegylet, egyéb kulturális egyesületek (névszerint felsorolva.)

Nincs

Nincs

Nincs

Nincs

Falu országos földműves szövetség fiókjára és Német népművelődési egyesület. Társaskör.

IV. Forgalmi és gazdasági viszonyok és igazgatás.

A) Közlekedésügy.

1. A község forgalmi helyzete. Fő közlekedési vonala (országut, megyei ut, annak elnevezése, esetleg a községtől való távolsága). A község határában fekvő hidak, kompok, révék stb.

2. Vasúti összeköttetése, fő- vagy mellék-vonalak, van-e vasúti állomása, mi az elnevezése, megállóhelye, marha és egyéb rakodóhelye? Ipari és kisvasutak. Közúti vasutak.

Hajóösszeköttetés, a község mentén vagy attól mily távolságra, melyik folyón, hol a hajó állomás?

Van-e pósta, távirta, távbeszélő állomása?

3. Melyik községi közlekedési útvonathoz járul hozzá a község?

Községi (közútló) utak hossza?

Van-e kövezet-vámszedési joga.

Kurd — Lerkárd } megyei ut
 Kurd — Lengyel } kövezett
 Kurd — Jombóvár megyei ut kövezet-
 len.
 Megye által fenntartott Kapos híd.
 Budapest — Győrényes, Budapest — Pécs
 fővonal. Állomás neve Kurd-Csibrád.
 Marha és egyéb rakodóhely.

Pósta és távirta van, távbeszélő le-
 tesítése folyamatban.
 Nem járul hozzá

----- 7 - km.

Igen. — Nem.

B) Földművelésügy.

4. Birtokviszonyok. Nagybirtokok (1000 holdon felül) száma és terjedelme tulajdonosok szerint. Középbirtokok száma és terjedelme. (100—1000 hold) Kis és törpebirtokok átlagos kiterjedése. A község gazdasági jellege a lakosság zömének foglalkozása szerint:

5. Művelési rendszer. Van-e nyomásos gazdálkodás. Szervezve van-e a birtokossági tanács?

Van-e közös legelő? Hány és mily terjedelmű?

Van-e külön szervezete (legeltetési társulat)?

Van-e legelő-rendtartás? Nincs.

Van-e közös erdő? Van-e szervezete?

Erdőgondnokság székhelye és annak távolsága.

Van-e hegyközség, hány és mily terjedelmű, (elnevezésük szerint) és melyik borvidékhez tartozik.

6. Van-e községi faiskola, mily terjedelmű?

Be van-e ültetve?

Nagybirtok és középbirtok nincs
 Kis és törpebirtok átlagos kiterjedése 3 has-
 hold. Nincs
 mező- vagy erdőgazdaság, szőlőművelés, kertészet stb.

Nincsen. Vetésforgó rendszerrel művelik a
 földet.

Igen. 130 kabh. hold.

Nincs. Legeltetési társulat megalapítá-
 sása folyamatban, addig is ügyeit az erdőbir-
 tosnak végei.

Igen. Erdő ügyviteli kabálpattal.

Lerkárd, 44 km.

Nincsen.

Igen, 1363 □ öl.

Igen.

7. Vizrendező és hasznosító társulat. Annak székhelye. Vannak-e vízhasználatok (malom stb. vagy más ármentesítő intézmények és milyen)?

Kapornai társulat, székhelye Tombócán.

Az illetékes kultur- vagy folyam mérnökség székhelye:

Nincs km.

8. Állattenyésztési viszonyok. Állatok száma: a tenyészállatok száma,

3080 ló, 201 szarvasmarha, 435

uralkodó tenyésztési irány:

1123 sertés, 1123 juhló, 1001

Körállatorvos székhelye és annak távolsága.

Bonyhádi fajfajta marha, mangalica sertés, nyugat-dübörök, fajta ló. km.

Ipar és kereskedelem.

9. A község állandó piaca hol van? (helyben vagy mely községben, milyen távol).

Hözze 12 km.

Hova gravitál a község?

Hözze

Vannak-e a községben vásárok, országos, heti vásárok, hányszor és milyen (kírákó, állatvásár, stb). Ké a vásártartás joga?

Nincsen. Heti vásárai kérelmevel.

Mérték- és hordó-hitelesítő hivatal székhelye:

Sekszárd 44 km.

10. A községbeli kereskedések száma és jellege.

6 kávécs üzemlet.

Hitel és pénzügyintézetek száma és alaptökéje (felsorolva).

Nincs.

Szövetkezetek száma és jellege (névszerint).

Langya fogvasztási vállalkozás, központi kelesztő és gyümölcsértékesítő vállalkozás, 4 kovács, 4 ác, 4 kőműves, 3 katalos, 3 cipész, 3 szabó, 3 borbély, 2 kender-mészáros, 1 szénmészáros, 1 bogrács.

Iparosok szakma és foglalkozási ágak szerint.

Van-e a községben ipartestület?

Nincsen

11. Gyárak, ipartelepek és azok átlagos nagysága (hajtóerő és munkásszám szerint) (elsorolva).

Görmalom 35 lóerős, 2 munkásszal, gőzfűtéstelep 40 lóerős 6 munkásszal. Cementárnyaggyár kécskővel 2 munkásszal

Az illetékes iparfelügyelőség székhelye és távolsága:

Sekszárd 80 km.

Ker. munkásbiztosító pénztár székhelye és távolsága:

Sekszárd 44 km.

12. Magánkezelésben álló közművek:

Nincs

Közüvilágítás, jéggyár stb.

13. Bányák száma és jellege.

Nincs.

Állandó bányüzem nagysága, hajtóerő és munkásszám szerint.

14. Háziipar és annak jellege.

Nincs.

V. Községi vagyon és háztartás.

1. A község tulajdonát képező középületek és helyiségek száma. *12, 48 lakással.*
- Hivatalos célokat szolgáló épületek (jegyzői, orvosi, tanítói lakás: a házak, a lakások és azok lakrészeinek száma). *4 lakás, 17 lakással.*
- A körjegyzői, körorvosi lakás, a székhely község vagy a községek közös tulajdona-e (csak székhely községben töltendő ki)? *Körorvosi lakás Kund, Esztrák, Mucsi körök tulajdona.*
2. A község tulajdonát alkotó ingatlan vagyon *24* — kat. hold szántó és rét, *4* legelő, *80* kat. hold erdő, egyéb *80* kat. hold.
- Mennyit kezel házilag, haszonbérileg, kishaszonbérletben? *14 kat. holdat házilag, 10 kat. holdat haszonbérletben.*
- Jegyzők és alkalmazottak földjavadaruma (az állások szerint felsorolva). Mily kiterjedésű? *Főjegyző 18 kat. hold*
- Melyek a lakosság hasznára szolgáló ingatlanok (legelő, erdő, kavics, homokbánya stb.) *Legelő, erdő és homokbánya, mely az urbaris birtokosság tulajdona.*
- Községi közüzemek (a község tulajdonában) világító és vízművek stb. *Nincs.*
3. Egyéb vagyon és értékek. Hasznos jogok. Községi takarékpénztár. Községi korcsma stb. *Nincs*
4. A községre kivetett egyenes adók összege: Földadó *9.700* K *06* f. Házadó *2.303* K *—* f. Ált. kereseti adó *1.314* K *65* f. Társulati adó *—* K *—* f. Vagyon- és jöv. adó *2534* K *60* f.
5. Fel nem sorolt más községi és közjöveldelmek.

VI. Mily feladatok megoldása volna a legszükségesebb a községben?

Vásártartás, artészi kútár létesítése, Kapos folyó medrének ártása, mert évenkénti kiöntésével millióra menő károkat okoz.

A község pecsétjének lenyomata:

Kopaszhegy
Községi (kör-) jegyző.